

INTE BARA HONUNG

ARBETSMATERIAL

UTGIVARE

Kinokultur in der schule

FÖRFATTARE

Ruth Köppl, Heinz Urben

ÖVERSÄTTNING TILL SVENSKA

Benita Funke

Anmälan till skolvisningar
genom Folkets Bio

ORIGINALTITEL

More than honey

REGI

Markus Imhoof

MANUS

Markus Imhoof, Kerstin Hoppenhaus

LAND

Schweiz

PRODUKTIONSÅR

2012

LÄNGD

92min

GENRE

Dokumentärfilm

FOTO

Jörg Jeshel, Attila Boa

KLIPPNING

Anne Fabini

LJUD

Dieter Meyer, Nils Kirchhoff,
Bernhard Maisch

MUSIK

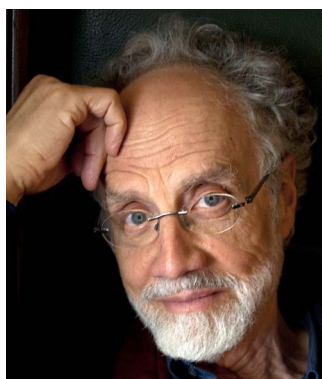
Peter Scherrer

PRODUKTION

Thelma Film AG, Delémont, Ormenis Film
AG Zurich i samproduktion med SRF,
zero one film GmbH Berlin, Allegro Film-
produktion Wien

SVENSKA RÄTTIGHETER

Folkets Bio

MARKUS IMHOOF

Född 1941 i Winterthur. Studier i germanistik, konsthistoria och historia i Zürich. Assistent till Leopold Lindtberg vid Schauspielhaus Zürich. Filmstudier vid Kunstgewerbeschule Zürich bland annat för Kurt Früh. Gästdocent vid Filmskolor i Berlin, Milano och Zürich. Verksam som scenograf vid opera- och teateruppsättningar i Tyskland, Österrike, Italien och Schweiz. Sedan 1969 oberoende regissör. 1981 Oscarsnominerad för bästa utländska film för "Das Boot ist voll". Lever idag i Berlin och Aathal (Schweiz).

FILMOGRAFI

1967 Happy Birthday / 1968 Rondo / 1969 Ormenis 199+69 / 1972 Volksmund (oder man ist, was man isst) (Dokumentär) / 1974 Fluchtgefahr / 1977 Tauwetter / Degel / 1979 Isewixer / 1980 Das Boot ist voll (Spelfilm) / 1982 Via Scarlatti 20 (Dokumentär) / 1986 Die Reise / 1990 Der Berg (Spelfilm) / 1991 Les petites illusions (Dokumentär) / 1996 Flammen im Paradies (Spelfilm) / 2012 Inte bara honung (Dokumentär)

Under de senaste åren har miljontals bin försvunnit och hela samhällen utplånats. Det finns olika teorier om varför. Men en sak är säker, om bina fortsätter att dö kommer det att få drastiska följder för mänskligheten då en tredjedel av vår livsmedelsproduktion är beroende av binas pollinering.

Albert Einstein lär ha sagt att om bina dör, dör också mänskligheten ut inom fyra år. INTE BARA HONUNG söker efter orsaken till den massiva bidöden. I fokus står dock binas liv, deras artrikedom, deras intelligenta samhällen och hur nära deras liv och död hänger samman med oss.

DIDAKTISKA REKOMMENDATIONER

Undervisningsmaterialet är tänkt att fungera som en källa att hämta inspiration ur.

Frågorna och uppgifterna, eller valda delar, kan användas som förberedelse inför filmvisningen eller som uppföljning, i diskussioner och projektarbeten, enskilt eller i grupp.

Kapitlet **FÖRDJUPNINGSUPPGIFTER** ägnas åt mer omfattande övningar.

Materialet är ämnesövergripande och handlings- och situationsorienterat och passar från årskurs 7 upp till år 3 i gymnasiet.

FÖRBEREDANDE UPPGIFTER OCH FRÅGOR INFÖR FILMVISNINGEN

1) Filmen "Inte bara honung" handlar om bin.

- Samla fakta om bin på ert bibliotek och på internet och sammanställ dem enskilt eller i grupp och förbered korta presentationer om t ex levnadssätt, biologi, pollinering och biodling.

2) Gör en utställning i er skola där insamlade fakta presenteras.

3) Filmen "Inte bara honung" undersöker varför allt fler bin dör sedan några år tillbaka.

- Sök på internet efter orsaker och förklaringar till bidöden och sammanställ dessa.

4) Filmens titel är "Inte bara honung".

- Vad menas med "inte bara" och varför tror ni att man har gett filmen denna titel?

UPPGIFTER VID FILMVISNINGEN

Gör anteckningar under filmvisningen om följande frågor:

1) Vad lär du dig för nya fakta om bin i filmen?

2) Vilka frågor tar filmen upp?

3) Vad kritiseras i filmen?

4) Vilka särskilda filmtekniska effekter lägger du märke till?

FRÅGOR ATT SVARA PÅ EFTER FILMEN

- 1) Vilken koppling har regissören till biodling? _____

- 2) Var utspelar sig filmen, vilka platser och länder filmas? _____

- 3) Hur länge har det funnits bin i USA? _____

- 4) Vem säger "Listen, that's the sound of money!" och vad menar han med det? _____

- 5) Vilka sorters sjukdomar kan drabba bin? _____

- 6) Varför sprider sig sjukdomarna bland bina? _____

- 7) Hur försöker den amerikanske honungsproducenten Miller bekämpa sjukdomarna? _____

- 8) Varför har bina utrotats i vissa delar av Kina och hur pollineras växterna? _____

- 9) Varifrån kommer mördarbina ursprungligen? _____

- 10) Varför sätter biforskarna i Australien ut ett bisamhälle på en obebodd ö långt ifrån fastlandet? _____

FÖRDJUPNINGSUPPGIFTER

FILMENS INNEHÅLL

1) Har filmen gett dig nya kunskaper?

Sammanställ dessa och skilj mellan

- a) biologiska fakta om bin
- b) yttre omständigheter som mänsklig påverkan, brukande och miljö.

2) Komplettera er utställning från uppgiften på sidan 2.

3) Filmen utspelas på helt olikartade platser.

- Vilka olika problem med biodlingen presenteras vid de olika ställena? Sammanfatta skriftligt och rita in platserna på en världskarta.

4) Vilka problem med biodlingen lyfter filmen fram?

- Anteckna och sammanställ problemen.

”Industrialisering av biodling – That’s the sound of money”

Den amerikanske honungsproducenten rättfärdigar den industriella biodlingen på följande sätt:

”Det finns bara två drivkrafter i livet: Girighet och rädsla. Skulle jag sänka min levnadsstandard, skulle jag inte vara lycklig. Det ligger i mina gener. Vi är kapitalister, vi vill ha tillväxt. Totalt världsherravälde.”

5) Ta ställning till detta påstående skriftligt.

- Är människan i grunden så? I vad har Miller rätt, i vad fel? Delar du hans uppfattning?

6) Arbeta i par, läs texterna för varandra och diskutera era ställningsstaganden.

7) Fundera på vilka konsekvenser den kommersiella handeln med bin och honungsproduktionen har för människan och miljön.

- Skriv upp dem och försök relatera dem till varandra i en tabell eller flödesmodell.

8) Organisera en debatt i vilken en sida representerar storproducenter som Miller och den andra sidan representerar en motpart, t ex Fred Terry ur filmen, en miljökampe, en anti-kapitalist eller en representant för världens bin.

Debatten är ett rollspel och rollen du spelar måste inte motsvara din egen åsikt. Se vidare instruktioner på sidan 5.

DEBATT (ROLLSPEL)**VAD ÄR EN DEBATT?**

En debatt (från franskans débattre – slå ner) är en formell diskussion som följer vissa regler. I en debatt formuleras för- och motargument som provocativa teser. Målet för en debatt är att övertyga motparten om sin ståndpunkt. En god talare kännetecknas därför inte bara av goda argument utan också av övertygande retorisk skicklighet.

SPELREGLER

Man bildar två grupper och utser en spelledare. Deltagarna kan själv välja sida, så att ungefär två lika stora grupper bildas. En av grupperna argumenterar för en ståndpunkt (Pro) den andra emot (Kontra). Man ska så långt som det är möjligt försöka leva sig in i rollen och inte företräda sin egen ståndpunkt. Man kan också dra lott om rollfördelningen. Spelledaren ska vara neutral och låta alla sidor komma till tals.

Parterna får ca 15 minuter på sig att formulera sin ståndpunkt på ett tydligt och provocativt sätt och ska nedteckna goda argument för att försvara sin tes. Båda ståndpunkterna/teserna är utgångspunkt för debatten och presenteras kort i inledningen av debatten.

Talartiden kan begränsas, t ex 5 minuter för inlägg och två till tre minuters replik. Debatten avslutas av spelledaren när argumentationen uttömts av en eller båda sidor. Vanligtvis tar en debatt ca 20 – 30 minuter.

Om möjligt kan debatten filmas så att deltagarna i efterhand kan analysera sina insatser och övertalningsförmåga.

Biodlaren Fred Jaggi

Honungsproducenten John Miller

9) Diskutera i grupp:

- Hur presenteras biodlaren Fred Jaggi i jämförelse med honungsproducenten John Miller?
- Hur skildras deras hantering av bina? Idealiseras Jaggis verksamhet i jämförelse med Millers?

I filmen säger regissören Markus Imhoof:

"Min farfars honung var ingen gåva från bina. Min farfar stal deras honung och gav dem sockervatten som vinterföda, som de glaspärlor man gav till indianerna i gengäld för deras guld."

- Vilken grundläggande kritik mot människors handlande kommer här till uttryck?
- Finns det fler exempel på sådana förhållningssätt?

10) I filmen berättar regissören historien om den röda drottningen ur "Alice i Underlandet"

"Den röda drottningen tar Alice i handen. Hon springer och springer med henne, tills Alice är alldeles förbi av trötthet och knappt kan andas. "Fortare, fortare ropar den röda drottningen. Vinden blåser i hennes hår men världen omkring henne rör sig inte, som om träd och buskar skulle springa med henne. Fortare, ropar drottningen tills Alice faller utmattad till marken. Hon ser sig omkring och blir mycket överraskad. – Jag tror faktiskt att vi har varit på samma ställe hela tiden! Allting är alldeles som det var förut! Självklart säger drottningen, du måste springa av alla krafter för att kunna hålla dig kvar på samma plats."

Medan regissören berättar denna historia visas flygbilder över flera motorvägar som korsar varandra.

- Vad vill regissören visa med denna historia och dessa bilder?
- Skriv en text på ca 1-2 sidor hur du tolkar historien och bilderna. Din text måste inte ha med bin att göra.

11) Diskutera följande frågor:

I samband med fenomenet "mördarbin" ställer regissören följande fråga:

"Slår äntligen bina tillbaka eller är de räddaren i nöden?"

- Vad tycker Du/ni? Varför kan de innebära räddningen? För vem?

I början av filmen säger Markus Imhoof, filmens regissör:

"Nu mår bina dåligt. Sedan ett par år dör de – inte bara hos oss – de dör över hela världen, man pratar om det på nyheterna – det är ett mysterium! Jag ger mig ut på resa för att finna lösningen på gåtan!"

- Varför dör bina? Vilka svar ger filmen?

- Vilka lösningar lyfter Markus Imhoof fram?

- Håller ni med om dessa påståenden och lösningsförslag?

- Har ni andra förslag?

12) Ta skriftligt ställning till följande:

- Hur har filmen påverkat dig? Har Du fått en annan syn på bin och biodling? Vilken?

- Hur kan Du bidra till att hejda bidöden?

13) Skriv en filmrecension

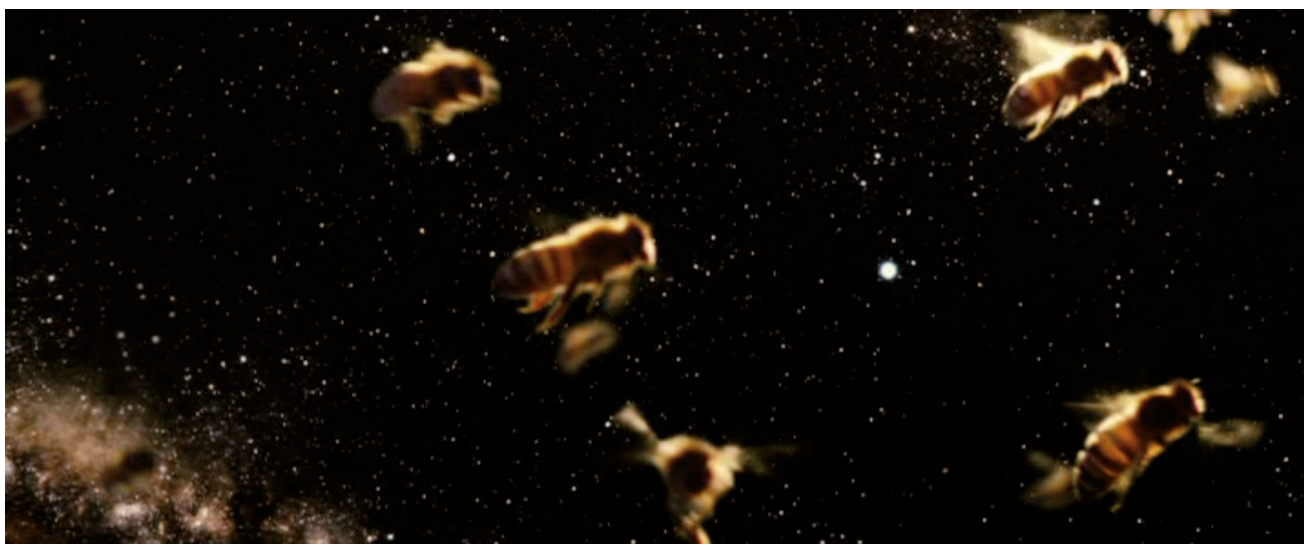
- Sammanfatta innehållet helt kort.

- Vad var bra?

- Vad är speciellt?

- Vad var mindre bra?

- Skulle Du rekommendera andra att se filmen? Varför? Varför inte?

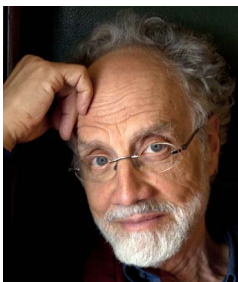

FILMSKAPANDET

Inspelningsteknik

1) Vilka särskilda filmscener och effekter lägger du märke till?

- Fundera på, hur man skulle kunna filma detta och vilken speciell teknik som behövs.

Regissören Markus Imhoof berättar:

Det är nu det femte året som jag arbetar med den här filmen. Jag var ju tvungen att först informera mig om hur jag skulle göra. Vad jag visste om bin var det jag hört som barn och vad min dotter och svärson berättat, men jag blev ju tvungen att verkligen fördjupa mig i ämnet. Jag begav mig därför först ensam ut på resa runt jorden för att få en bild av situationen. Det var också viktigt för att planera arbetet. Filminspelningen var ju helt beroende av naturens exakt förutbestämda tidsplan på fyra olika kontinenter och man kunde därför inte lägga upp en normal effektiv tidsplan. Vissa saker äger helt enkelt rum i februari, andra på samma plats i maj. Och om man inte är där i tid, måste man vänta ett år, tills det blir maj igen. Därtill kom makroupptagningarna, som ju måste passa exakt till de dokumentära upptagningarna – ursprungligen ville vi göra dessa först, men som tur var, ändrade vi detta, så att vi till sist kunde arbeta efter konkreta specifikationer.

I "Inte bara honung" handlar det egentligen om frågan: vem har huvudrollen i filmen, är det bina eller är det människorna? Viktigt var att väcka sympati hos åskådaren, så att denne inte upplever rädsla och obehag inför bina utan vågar betrakta dem på nära håll. Vi experimenterade länge om vilken hastighet som passade bäst. Vi upptäckte att bina vid 70 bilder i sekunden rör sig ungefär så snabbt som människor. Åskådaren ska inte lägga märke till att det rör sig om Slow Motion, det ska verka naturligt och vid 70 bilders hastighet ser man också vad bina gör. Om man filmar med 25 bilders hastighet, går allt för snabbt och man kan inte se detaljerna, det lilla biets kravlande, tungornas, känselsprötens och vingarnas rörelser.

Makroupptagningarna

Till makroupptagningarna hade vi byggt upp en "bistudio" i Wien, i en gammal fabrikslokal med stora ytor runtomkring. Vi hade 15 samhällen av olika raser.

Makroteamet var ett helt annat filmteam. Det behövs specialister, helt andra människor och annan teknik, det behövs någon med mycket tålamod och som har ett passionerat intresse för dessa små uppfinningar. Det hade Attila Boa, med ett mycket större team än dokumentärgänget. Vid dokumentärarbetet var det fem personer, vid makroupptagningarna upp till tio personer för att filma ett bi: kamera, bitvis två kameraassistenter, scripta, ljussättare, dolly, fjärrstyrningspiloter, byggfolk, arbetsledning, biskötare och så jag själv.

Det behövdes höghastighetskameror för 70 och 300 bilder per sekund och endoskop-objektiv, som man också använder sig av vid titthålsoperationer.

Undantaget var när bisamhällena delas maskinellt vid det löpande bandet i USA, då dokumentärfilmaren filmade direkt med highspeed makrokameran, för det var tvunget att filmas samtidigt på plats.

Highspeed behöver ju mycket mer ljus, ju snabbare det går desto mer ljus behövs och det var naturligtvis en utmaning för att vi arbetar med vax och bina inte skulle lida av det. Vi arbetade därför till stor del ute och med speglar för att solljus naturligtvis är starkare än strålkastarljus.

Under arbetet tittade vi först direkt på biramarna med blotta ögat, därför att man genom makroobjektivet inte ser omgivningen så bra. Därefter bestämde vi vilket bi vi ville följa. Sedan följde jag allt på den stora skärmen och kunde tala om för kameramannen vilket bi som intresserade mig och tala om för scriptan vad hon skulle anteckna vid vilken timecode och jag gjorde egna anteckningar inför klippningen.

Problemet var att man inte kan beordra ett bi vad det ska göra och de har ju inte läst manuskriptet. Vi filmade därför i april och maj, då mycket händer bland bina och vi hade en lång lista med saker som vi ville filma, t ex nektaröverföring i kupan, inlagring av pollen, bidans och byggande av celler. Vi hade en egen biskötare som höll koll på vad som ägde rum i de olika samhällena. Under tiden förberedde vi allt i studion med en tom biram, ljus, kamera, all teknik. Sen kom biskötaren in med den aktuella bikakan och vi kunde bara hoppas att det skedde igen. Att vi filmade med 70 bilder ledde naturligtvis till att vi förbrukade en oändlig mängd material. Till dess att man med endoskopet eller makroobjektivet hittar biet man är ute efter har man förlorat en massa tid. Ibland skedde helt andra saker än väntat och vi fick löpande anpassa arbetet. En del saker kunde vi påverka men bara delvis. Det ledde slutligen till att vi hade 105 timmar makromaterial. Genom ett noggrant skrivet manus kunde vi med hjälp av tidkoden tala om vad som hände så att vår klippare med mycket intuition kunde skapa en rytm och en historia.

Flygupptagningarna

Alla flygande bin filmades med 300 bilder per sekund, vingarnas rörelser framstod då som mest naturliga – vingarna rör sig med 280 slag i sekunden. För det mänskliga ögat ger 24 bilder ett jämnt flöde men för bina sker det först vid 280 bilder, för att varje facettöga ser en annan bild, och nästa en annan, o s v. Jag lärde mig detta först i samband med vårt experiment med de flygande bina. Komiskt nog var våra 300 bilder per sekund den hastighet med vilken bina själva ser sina egna vingrörelser som en jämn rörelse utan stroboskopeffekt.

För flygningarna satte vi in en fjärrstyrd obemannad minihelikopter med en liten kamera. Flera experter sa till mig att det skulle vara för omständigt, vi bygger dig ett virtuellt 3D-bi, som kan allt och inte sticks. Men det ville jag absolut inte! Det är bara riktiga bin som man ser i filmen. Varje loppcircusdirektör har naturligtvis sina hemliga tricks, som utgör en del av magin. Vi arbetade mycket med dofter, för att kommunicera med bina på deras språk och övertala dem. Men det mest effektiva tricket var tålmod. Och vi hade vår biskötare som reste med oss. Två gånger reste vi med hela teamet till Arizona tills vi lyckades med scenen vid kaktusen och klippväggen, därefter föll kameran i marken men experter från Holland lyckades rädda materialet på hårddisken.

2) I detta textutdrag ur en intervju med Markus Imhoof finns mycket bakgrundsinformation om filminspelningen.

- Vad verkar mest märkligt?
- Vad skulle du vilja veta mer om?

3) Nästan alla makrouptagningar i kupan blev filmade i studion i Wien.

Diskutera följande frågor:

- Får en så kallad dokumentärfilm innehålla scener som återskapats?
- Vad är acceptabelt, var går gränsen?

”Inte bara honung” – en dokumentärfilm

1) Tycker du att ”Inte bara honung” är en typisk dokumentärfilm? Fundera över följande frågor och diskutera två och två:

- Vad är typiskt i denna dokumentärfilm eller ovanligt?
- Fundera på varför denna film är en biofilm och inte en tv-dokumentär. På vilket sätt skiljer den sig från en sådan?
- Skulle filmen också kunna fungera utan en speakerröst?
- Tycker du om denna sorts dokumentärfilm?
- Vilka fördelar och nackdelar har formatet?

2) Beskriv och motivera dina svar:

- Vad förmedlar filmen genom speakerrösten?
- Vad förmedlar filmen genom bilderna?
- Vilka bilder tyckte du mest om?
- Vilka bilder upplevde du som mest stötande?
- Hur byggs en stämning upp i filmen?
- Är den moraliserande?
- Vilken musik lägger du märke till? Vilken stämning skapar den?
- Vilka ljud lägger du märke till?
- Hur slutar filmen? Är det pessimistiska eller hoppningivande bilder? Har de ett symbolvärde? Hur tolkar du slutet?

3) Dokumentärfilmsideer

- Om vad skulle du vilja göra en dokumentärfilm? Temat skulle vara av personlig betydelse för dig och samtidigt intressant för andra. Skriv en kort text i vilken du beskriver din idé. Presentera era idéer för varandra i klassen. Finns det populära teman eller har ni väldigt olika idéer?

4) Vårt bireportage som kortfilm, radioreportage eller tidningsartikel.

- Intervjua en biodlare och försök ta reda på vad som fascinerar honom/henne i arbetet med bina. Diskutera frågor som filmen tar upp (binas egenskaper, betydelse, sjukdomar, bidöden, åtgärder, mördarbin...) Vilka är hans/hennes erfarenheter och åsikter?
- Fundera på hur ni vill utforma ert reportage, som kortfilm, radioreportage eller tidningsartikel.

Vid besök hos en biodlare är det viktigt att beakta följande:

- Om någon är allergisk mot bistick.
- Om biodlaren har hattar med nät att låna ut.
- Att man antecknat telefonnummer till läkare/ambulans.
- Att man tagit med en salva mot bistick.
- Att inga deodoranter eller parfymer används.
- Att ingen ställer sig framför flustret (kupans ingång)

Bireportage som kortfilm

Förbered ert besök noga, vilka frågor ni vill ställa och vad ni vill filma.

Välj ut de mest spännande scenerna och de viktigaste replikerna och korta ner ert reportage till max 15 minuter.

Bireportage som radioreportage

Förbered intressanta frågor för intervjun med biodlaren.

Spela in intervjun och också ljud kring bikupan.

Klipp ihop materialet varvat med en egen kommentar.

Bireportage som tidningsartikel

Förbered intressanta frågor för intervjun med biodlaren.

Ta med papper, penna och kamera till intervjun.

Ställ frågor och dokumentera intervjun och omgivningen.

Sammanställ text- och bildmaterial till en artikel.

5) Kontakta era lokala medier.

Kanske publicerar de ert reportage. Lycka till!

VI BYGGER ETT BO FÖR VILDA BIN

En del vildbi-arter kan man hjälpa genom att tillverka biholkar. Man kan utan fara betrakta dem från nära håll och det ger en intressant inblick i binas liv:

- 1) Ta en gammal trälåda eller bygg en ram för att skydda materialet mot nederbörd. Om träet behöver behandlas, använd er bara av ekologiska medel, som inte skadar bina.
- 2) Samla olika rör med ca 150 mm djup/längd, det kan vara korta bamburör, vassstänglar, halm, papprör etc. Baksidan försluts. Bina föredrar rena och jämnt runda öppningar. Man kan med fördel ha olika diameter på rören (2-9 mm), så kan olika arter nyttja holken under säsongen mellan mars och september.

Om man borrar hålen ska man borra igenom årsringarna i träet så att inte träet spricker. Borrhålen måste vara jämna och fina så inte binas vingar skadas av stickor.

- 3) Placera biholken på en fast plats. Bäst är en solig och torr plats som är skyddad genom ett tak. Ställ holken i riktad mot sydost så att solens strålar når holken tidigt på dagen. Holken ska stå ute året runt.

I holkens närhet behövs det mycket näringsrika växter. Bin tycker om sälg, blåklackor, tistlar, malvor, salvia, gurkört. Precis som fjärilar så gillar humlor och bin kryddväxter som har mycket nektar, t ex mynta, timjan, rosmarin, oregano, lavendel, isop och citronmeliss.

- Observera vad som händer.
- För gärna dagbok och beskriv vad som händer.
- Kan ni skilja tama och vilda bin åt?

VILDA BIN

MÅNGFALD

Förutom tambin finns det 30 000 olika arter av vilda bin i världen. I Schweiz finns det så mycket som 615 olika arter. Hur många finns det i Sverige?

UTROTNINGSHOTADE

Nästan hälften av alla vilda bin är utrotningshotade. De är i stort behov av näring, livsrum och lämpliga boplatser. Som pollinerare har de avgörande betydelse för den biologiska mångfalden.

MER INFORMATION

<http://www2.naturskyddsforeningen.se/natur-och-miljo/jordbruk--mat/jordbrukets-miljopaverkan/binas-tjanster-maste-uppvardas/>

<http://www.nrm.se/faktaom-naturenochrymden/djur/insekterochspindeldjur/steklargetingar/binochbiholkar.420.html>